

Další doklady osídlení lokality v Olomouci–Neředíně v pozdní době bronzové

Vendula Vránová

Úvod

Archeologický výzkum na polykulturní lokalitě Olomouc–Neředín – Mýlina probíhal nepřetržitě mezi léty 1998–2007 a byl zde prováděn v souvislosti s rozsáhlou výstavbou rodinných domů a s tím souvisejících komunikací a inženýrských sítí. Záchranný archeologický výzkum, při němž byly objeveny další dva sídlištní objekty z období pozdní doby bronzové, se uskutečnil v roce 2004 v místech budoucí stavby 9 řadových domů (ŠRÁMEK 2005). Na tyto dva objekty jsem narazila při zpracovávání výzkumů po kolegovi F. Šrámkovi a ráda bych jejich publikováním navázala a svůj článek z roku 2006 (VRÁNOVÁ) a tak pokračovala ve zpřístupňování informací o období popelnicových polí na této lokalitě (ŠRÁMEK 2004; VRÁNOVÁ 2009).

Městská část Neředín se nachází na západním okraji města Olomouce (obr. 1). Lokalita Mýlina leží v sousedství ústředního olomouckého hřbitova, na východních svazích a v údolí mezi dvěma vrchy – Hliníkem (265 m n.m.) a vrchem v místě fortu XV (260,5 m n.m.). V údolí se nacházela dnes již zaniklá vodoteč orientovaná cca od severu k jihu (VAŘEKA 2001, 20). Původně, před zahájením výstavby nové čtvrti rodinných domů, zde byl částečně zatravněný terén a částečně pole.

Západní část města Olomouce, včetně části Neředín, se rozkládá na přechodu mezi Středomoravskou nivou a Křelovskou pahorkatinou. Geologické podloží zde tvoří kulmské sedimenty, které jsou překryty miocenními a pleistocenními sedimenty. Nejmladším horizontem jsou pleistocenní spraše a do nich byly také zahloubeny archeologické objekty (ZAPLETAL 2009, 17).

Plocha výzkumu s nálezem dalších slezskoplatěnických objektů se nacházela na návrší orientovaném ve směru JV, parcely č. 265/428–436 a 265/315–317 (obr. 2, 3), v dnešní ulici Generála Fajtla. Nadmořská výška se zde pohybuje v rozmezí 244 – 245 metrů. Na mapě ZM ČR 1:10 000, kladový list 24–22–19 je plocha výzkumu identifikována těmito koordináty (měřeno v mm od ZSČ:JSČ): 135:265, 141:264, 137:252, 133–254.

Záchranný archeologický výzkum probíhal na lokalitě průběžně v návaznosti na stavbu nových domů, komunikací a inženýrských sítí v letech 1998–2007. Na lokalitě bylo prozkoumáno cca 2000 archeologických objektů převážně sídlištního charakteru z mnoha období pravěku. Nejpočetnější relikty ovšem pochází z doby laténské a z doby římské.

Metoda archeologického výzkumu musela být přizpůsobena způsobu a rychlosti postupného zastavování lokality, kdy nemohla být zkoumána celá a najednou, ale vždy po jednotlivých úsecích či parcelách, což sebou neslo jisté problémy. Například, i když číslování objektů a kontextů ze všech výzkumů na lokalitě tvoří souvislou řadu, jsou po sobě jdoucí čísla často na různých koncích lokality z důvodu zkoumání několika parcel RD zaráz a také proto, že postup

zástavby na sebe nenavazoval. Postup výzkumných prací byl vždy stejný, mechanizací byla skryta ornice a poté prozkoumány archeologické objekty. V místech kulturní vrstvy byla plocha rozměřena do čtvercové sítě a čtverce zkoumány šachovnicově, kdy k jejich rozšíření došlo v případě nálezu domu či pece. Vedoucím výzkumů byl Filip Šrámek a zdá se, že kolega bohužel hrubě podcenil dokumentaci v terénu, a proto jsou některé objekty, jejich kresby, fotky či jejich zaměření na základě jeho chybějící dokumentace nedohledatelné.

Popis a charakteristika objektů

Obj. 1749 – sídlištní jáma (obr. 3 a 4). Zkoumána celá. Objekt oválného půdorysu s pravidelnými přímými stěnami s výrazným sklonem a rovným dnem o rozměrech 1,64×1,0 m a maximální hloubce 0,28 m. Výplň objektu tvořily dvě vrstvy. U dna a okrajů se vyskytovala tmavá černohnědá hlína s drobkou mazanicek (max. mocnost 0,28 m). Uprostřed objektu se nacházela „mazanicová“ vrstva tvořená velkými kusy mazanice (často i s otisky po konstrukci). Mezi kusy mazanice se nacházely zlomky keramiky (max. mocnost 0,22 m). Obsah: keramika (40 ks), mazanice (2314 ks = 86,85 kg), Fe struska (1 ks), zvířecí kosti (2 ks), kámen s intencionálním zásahem (2 ks).

Obj. 1787 – sídlištní jáma (obr. 3, 5 a 6; foto 1). Zkoumána celá. Objekt kruhového půdorysu s pravidelnými přímými stěnami s výrazným sklonem a rovným dnem o rozměrech 1,48 m (průměr) a maximální hloubce 0,36 m. Výplň objektu tvořila tmavá černohnědá hlína. Obsah: keramika (167 ks), mazanice (104 ks = 0,6 kg), zvířecí kosti (12 ks), uhlík (1 ks).

Uložení 4416 – kulturní vrstva. Nacházela se přinejmenším v dolní polovině zkoumané plochy (její detailnější rozsah nelze díky špatné terénní dokumentaci určit). Byla tvořena tmavou hnědočernou hlínou a její maximální mocnost činila 0,65 m. Obsah: z kulturní vrstvy pochází 1329 kusů keramiky datované hlavně do období popelnicových polí, latěnu B–C a mladší doby římské. V menší míře se zde vyskytuje také keramika kultury moravské malované, kultury zvoncovitých pohárů, časného latěnu, starší doby římské a středověku. Z období popelnicových polí pochází celkem 264 kusů keramiky a z toho bylo možné 44 kusů datovat blíže do pozdní doby bronzové – kultury slezskoplatěnické (obr. 7). Dále z vrstvy pochází nálezy mazanice (3578 ks), zvířecí kosti (954 ks), struska (13 ks), Fe artefakty (13 ks), bronzové artefakty (4 ks), grafit (18 ks), ŠI (2 ks), broušená industrie (brousky, drtidla, těrky: 16 ks), paroh (2 ks).

Oba objekty prozkoumané při stavbě 9 řadových domů v roce 2004 svou velikostí ani tvarem nevybočují z kategorie běžných sídlištních jam. Zajímavým nálezem je mazanicová vrstva nacházející se v jámě 1749 (foto 1). Větší a střední kusy mazanice spolu s většími zlomky keramiky tvořili uprostřed objektu jednotlou, 20 centimetrů silnou vrstvu. Na mnoha zlomcích mazanice jsou patrné výrazné otisky prutu a rákosu. Dle charakteru vrstvy (rozlámané kusy mazanice) se jedná o odpadní jámu.

Kvůli nedostatečné terénní dokumentaci F. Šrámka nelze určit, zda kulturní vrstva objektů z pozdní doby bronzové překrývala či do ní byly zahloubeny. Podle

fotografií můžeme konstatovat, že pec z mladší doby římské byla celá zahloubená do této vrstvy. Tedy ve 4. století zde byla tato kulturní vrstva již zcela vytvořena. Kulturní vrstva či vrstvy se nachází na velké části lokality, zejména v jejích spodních částech a na dně pramenné pánve zaniklé vodoteče, kde tvoří sedimenty dosahující zde mocnosti až 2 metry (VAŘEKA 2001, 4). Podle terénních pozorování během dlouholetých výzkumů na lokalitě se zdá, že k usazování těchto vrstev docházelo vlivem eroze postupně v průběhu zejména mladšího pravěku (především v době železné) na různých místech lokality. Objekty jsou zahloubeny do různých úrovní vrstvy či se nachází pod ní (např. PREČANOVÁ 2003, VAŘEKA 2001, 21; VRÁNOVÁ 2006, 171).

Rozbor a datace nalezeného materiálu

Ze dvou sídlištních jam datovaných do pozdní doby bronzové pochází celkem 2643 kusů materiálu. V nálezech zcela převažuje mazanice (2418 ks = 87,45 kg). Častá je také keramika (207 ks). Dále byly z objektů získány zvířecí kosti (14 ks), kameny (2 ks), struska (1 ks) a uhlíky (1 ks). V kulturní vrstvě bylo rozpoznáno celkem 264 keramických zlomků náležících do období popelnicových polí, z toho bylo 44 z nich možné přesněji datovat do pozdní doby bronzové (obr. 7). K detailnějšímu datování ostatních nálezů z kulturní vrstvy (kromě železných a bronzových artefaktů) nemáme dostatek podkladů. Za zmínku stojí 18 kusů grafitu, který nám nepřímou indikuje výrobu keramiky. Ovšem tuha se při výrobě keramiky používala v několika obdobích zastoupených na lokalitě, takže ani tyto nálezy nemůžeme přesněji datovat. Nálezy surového grafitu však nejsou na sídlištních obdobích popelnicových polí výjimkou (SMEJTEK 1998).

V nalezeném keramickém souboru jsou zastoupeny tvary typické pro období pozdní doby bronzové. Objevují se amfory (obr. 4/2; 5/5; 6/4; 6/5), drobné amforčky (obr. 5/9; 5/11), kónické misky či koflíky (obr. 5/1; 5/2; 6/6; 6/9; 6/10), členěné koflíky s lomem oddělujícím hrdlo a tělo (obr. 6/10) a pokličky (obr. 4/1). Charakter i výzdoba keramiky má poměrně jednotný ráz odpovídající slezskoplatěnické kultuře pozdní doby bronzové, avšak její zlomkovitost neumožňuje příliš detailní datování. I přes to se zdá, že na základě několika typických tvarů a výzdoby můžeme tento soubor přiřadit do Reineckeého stupně HB3, tedy do fáze II slezskoplatěnické kultury dle V. Vokolek (VOKOLEK 1999, 19–29; VOKOLEK 2002, 115–130; SEDLÁČEK 2005, 17–25; JIRÁŇ 2008, 157) či do IV. fáze slezské kultury dle J. NEKVASILA (1970). Jde zejména o tyto tvary: vyšší amfora s užší výdutí a s plynulou profilací, s výčnělkem na rozhraní hrdla a těla a na spodní části výdutě, s bohatou žlábkovou výzdobou (obr. 4/2); dále malá nezdobená amforčka s plynulou profilací, nízko položenou výdutí a náznakem jejího hránění (obr. 5/9) a typická vnitřní výzdoba na koflicích v podobě žlábkových koleček (obr. 7/2) a plastických drobných pukliček, mající pravděpodobně napodobovat výzdobu kovových nádob (obr. 6/10). Plochá terčovitá poklička (obr. 4/1) je typická pro celý průběh HB (JIRÁŇ 2008, 198).

Výčnělky na spodních částech výdutí se začínají na amforovitých nádobách objevovat ve fázi II slezskoplatěnické kultury (VOKOLEK 1999, 35–36; VOKOLEK 2002, 120; JIRÁŇ 2008, 198), od této fáze se také začíná uplatňovat plynulejší (esovitá) profilace nádob (VOKOLEK 1999, 22; NEKVASIL 1970, 53; SEDLÁČEK

2005, 21). Od fáze Ib a zejména ve fázi II se také objevuje popsaná výzdoba na koflicích (VOKOLEK 1999, 27; SEDLÁČEK 2005, 23; NEKVASIL 1970, 30, 49).

Mezi netypické keramické tvary patří miniaturní nezdobená vanička se 4 růžky v rozích (obr. 5/14; foto 2). Je vyrobena z běžného keramického těsta s drobnými kaménky a vypálená je do světle cihlové barvy. Malé vaničkovité tvary se 4 růžky, často ještě s otvorem, nejsou v prostoru slezskoplatěnické kultury neznámé (FILIP 1934–35; JIRÁŇ 2008, 194). I když mají většinou poněkud hranatější tvar a otvory v růžcích – k zavěšení, můžeme myslím naši nádobku do této kategorie přiřadit. Vyskytují se většinou v hrobech a bývají spojovány s kultem. J. Filip vyslovil domněnku, že tyto nádoby měly obdobnou funkci jako kadidelnice (FILIP 1934–35, 104).

Závěr

Dvě výše popsané sídlištní jámy svým charakterem nijak nevybočují z běžného typu jam objevujících se na sídlištních v průběhu téměř celého pravěku. V případě objektu 1749 s mazanicovou skrumáží nacházející se spolu se zlomky keramiky uprostřed výplně objektu můžeme konstatovat, že se zde nejedná přímo o reliktní některého druhu otopného zařízení či pece, ale jde o odpadní jámu, kam byl nejspíše zbytek tohoto druhu zařízení „uklizen“.

Prozkoumané jámy 1749 a 1787 představují zlomek sídelního areálu popelnicových polí rozkládajícího se na svazích v trati „Mýlina“ v Neředíně. K tomuto areálu náleží reliktní nadzemního domu a několik jam (parcela RD Hegr) popsaných již v článku z roku 2006 (VRÁNOVÁ), nacházející se 350 metrů jižním směrem od jam 1749 a 1787 (obr. 2). Lokalita byla osídlena v mladší i pozdní době bronzové. Z mladší doby bronzové zde máme doloženy i pohřební aktivity. Jedná se celkem o 10 žárových hrobů, nacházejících se převážně severním směrem od lokality (VRÁNOVÁ 2009, 58; KOVÁŘOVÁ 1932; DOHNAL 1981; ŠRÁMEK 2004; 2005; PEŠKA – ŠRÁMEK 2004). Zajímavá je skutečnost, že prozatím nemáme na lokalitě doloženo osídlení popelnicových polí v době halštatské. Zdá se, že zde nastal v osídlení určitý hiát a osídlení této lokality se zde objevuje, s poměrně značnou intenzitou, opět až v časném latěnu, LTA (KALÁBEK 2009, 64).

Literatura

DOHNAL, V. 1981: Pohřebiště lidu lužických popelnicových polí v Olomouci–Neředíně, Přehled výzkumů 1979, Brno, 25–26.

FILIP, J. 1934–35: Kultovní předměty v pravěku, PA NŘ IV–V, Praha, 103–109.

JIRÁŇ, L. (ed.) 2008: Archeologie pravěkých Čech 5, Doba bronzová, Praha.

KALÁBEK, M. 2009: Mladší doba železná (latěn). In: Dějiny Olomouce, 1. svazek, Olomouc, 63–66.

KOVÁŘOVÁ, L. 1932: Nové archeologické nálezy v Olomouci a okolí, Časopis vlasteneckého spolku musejního v Olomouci XLV, Olomouc, 261–262.

NEKVASIL, J. 1970: Konečný vývojový stupeň středního (slezského) období lužické kultury na Moravě, Památky archeologické LXI/1, 15–99.

PEŠKA, J. – ŠRÁMEK, F. 2004: Olomouc (k.ú. Neředín, okr. Olomouc), Přehled výzkumů 45, Brno, 160.

PREČANOVÁ, V. 2003: Nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu,

- Olomouc – Neředín – „Mýlina“, uloženo archiv AÚ Brno, AV ČR, č.j. 110/04.
- SEDLÁČEK, R. 2005: Domamyslice, pohřebiště lidu popelnicových polí, Pravěk, suppl. 13, Brno.
- SMEJTEK, L. 1998: Nálezy surového grafitu při výzkumu mladobronzového osídlení mikroregionu Hříměždického potoka na Příbramsku, Archeologie ve středních Čechách 2, Praha, 103–108.
- ŠRÁMEK, F. 2004: Archeologické nálezy z mladší doby bronzové na lokalitě Olomouc–Neředín v trati Mýlina. In: Bém, M. – Peška, J. (eds.): Ročenka 2003, Olomouc, 89–93.
- ŠRÁMEK, F. 2005: Záchranný archeologický výzkum na 9 parcelách rodinných domů na lokalitě Olomouc–Neředín v trati Mýlina. In: Bém, M. – Peška, J. (eds.): Ročenka 2004, Olomouc, 199–205.
- VAŘEKA, P. 2001: Nálezová zpráva o předstihovém záchranném archeologickém výzkumu v Olomouci – Neředíně, Plzeň, uloženo v archivu ACO.
- VOKOLEK, V. 1999: Pohřebiště lidu popelnicových polí v Ostroměři, Hradec Králové.
- VOKOLEK, V. 2002: Gräberfeld der Urnenfelderkultur von Skalice/Ostböhmen, Fontes archaeologici Pragenses 26, Praha.
- VRÁNOVÁ, V. 2006: Sídlištní objekty z pozdní doby bronzové v Olomouci–Neředíně. In: Bém, M. – Peška, J. (eds.): Ročenka 2005, Olomouc, 163–177.
- VRÁNOVÁ, V. 2009: Mladší a pozdní doba bronzová, starší doba železná. In: Dějiny Olomouce, 1. Svazek, Olomouc, 57–62.
- ZAPLETAL, J. 2009: Geologie území a vývoj. In: Dějiny Olomouc, 1. svazek, Olomouc, 14–18.

Summary

Additional Evidence of a Settlement on Site Olomouc–Neředín in the Final Bronze Age

Vendula Vránová

Archaeological research on the multicultural site of Olomouc – Neředín – Mýlina was conducted continuously between 1998 and 2007 prior to rather extensive construction of family houses. During the research, about 2,000 archaeological features of mostly settlement nature from several prehistoric periods were examined. Two Final Bronze settlement features were uncovered in 2004 on the site of future construction of 9 houses (ŠRÁMEK 2005). The objective of the following description of these features is to continue in the subject of the author's article from 2006 (VRÁNOVÁ) as well as in publishing information on the Urnfield period on this site (ŠRÁMEK 2004; VRÁNOVÁ 2009).

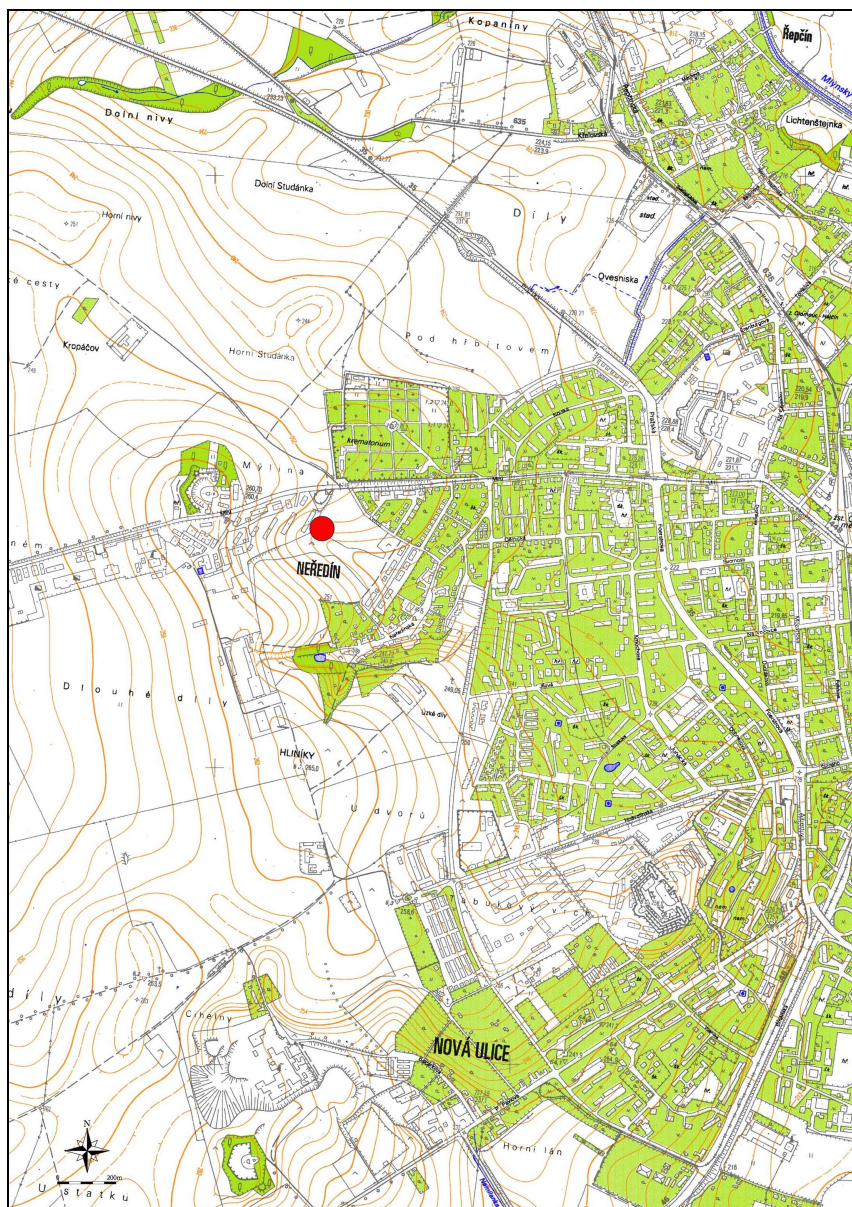
The suburb of Neředín is located at the western border of the city of Olomouc. The Mýlina site lies in the vicinity of the Central Olomouc Cemetery, on eastern slopes and in a valley between two hills (Fig. 1). Silesian-Platěnice Culture features were found on the hilltop oriented southeast, in the altitude of 244 – 245 m (Figs. 2 and 3).

Both features (nos. 1749 and 1787) examined during the construction of 9 houses (Fig.3) belonged to the category of common settlement pits (Fig. 4 a 5). An interesting find was a daub layer in pit no.1749 (Picture 1). Inside the pit, larger and medium pieces of daub together with larger pottery fragments formed a single 20cm-thick layer. Numerous daub fragments revealed distinct imprints of cane and reed. As indicated by the nature of the layer (broken pieces of daub), it was used as a rubbish pit.

The two settlement pits dated back to the Final Bronze Age yielded the total of 2,643 pieces of material whereof daub prevailed (2,418 pcs = 87.45 kg) and pottery was also of frequent occurrence (207 pcs). Furthermore, animal bones (14 pcs), stones (2 pcs), slag (1 pc) and charcoal (1 pcs) were found. In the cultural layer in the lower half of the examined area Urnfield pottery (264) was also discovered. Owing to the pottery set, features nos. 1749 a 1787 could be dated back to the Final Bronze Age, to Reinecke stage HB3, i.e. phase II of the Silesian-Platěnice Culture. Among atypical pottery shapes belonged a miniature undecorated tray with four protrusions in its corners (Fig. 5/14; Picture 2) which is usually linked to a cult (FILIP 1934-35; JIRÁŇ 2008, 194).

Captions

- Fig. 1. Olomouc-Neředín–Mýlina. The site location on a map in the scale of 1:10,000.
- Fig. 2. Olomouc-Neředín–Mýlina. Marked location of the Final Bronze features examined on the site (dot at the top – feature nos. 1749 and 1787; dot at the bottom – features including the house ground plan on the plot of Hegr house). By P. Grenar. *Map – ortophoto © Geodetic Office and map in the scale of 1:10,000.*
- Fig. 3. Olomouc-Neředín–Mýlina. A map of plots for construction of 9 family houses with marked Final Bronze features (in green colour).
- Fig. 4. Olomouc-Neředín–Mýlina. A drawing of feature no. 1749 and selection of pottery found in it. By A. Pešková.
- Fig. 5. Olomouc-Neředín–Mýlina. A drawing of feature no.1787 and selection of pottery found in it. By A. Pešková.
- Fig. 6. Olomouc-Neředín–Mýlina. Selection of pottery from feature no. 1787. By A. Pešková.
- Fig. 7. Olomouc-Neředín–Mýlina. Selection of Final Bronze pottery found in the cultural layer on the site.
- Picture 1. Olomouc-Neředín–Mýlina. A detail of the daub layer and pottery fragments in feature no. 1749.
- Picture 2. Olomouc-Neředín–Mýlina. A tray, a cult item, feature no. 1787.

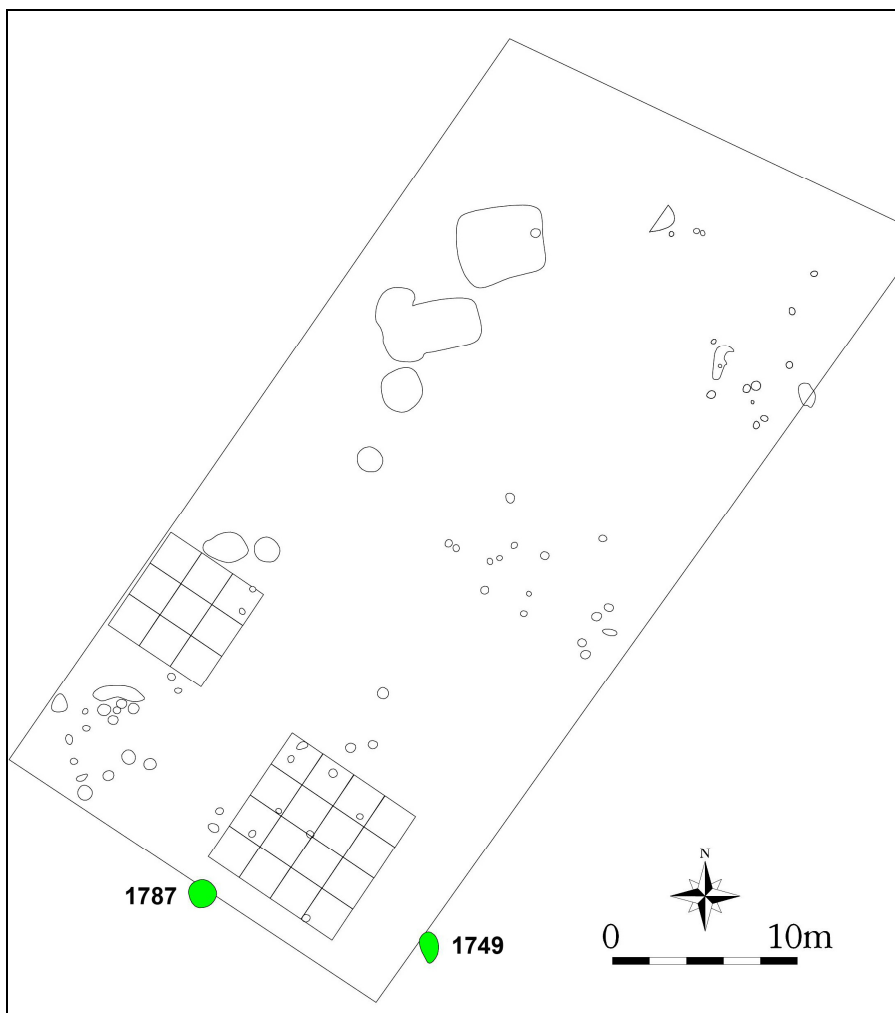
Obr. 1. Olomouc–Neředín – Mýlina. Poloha lokality na mapě ZM ČR 1:10 000, kladový list 24–22–19.

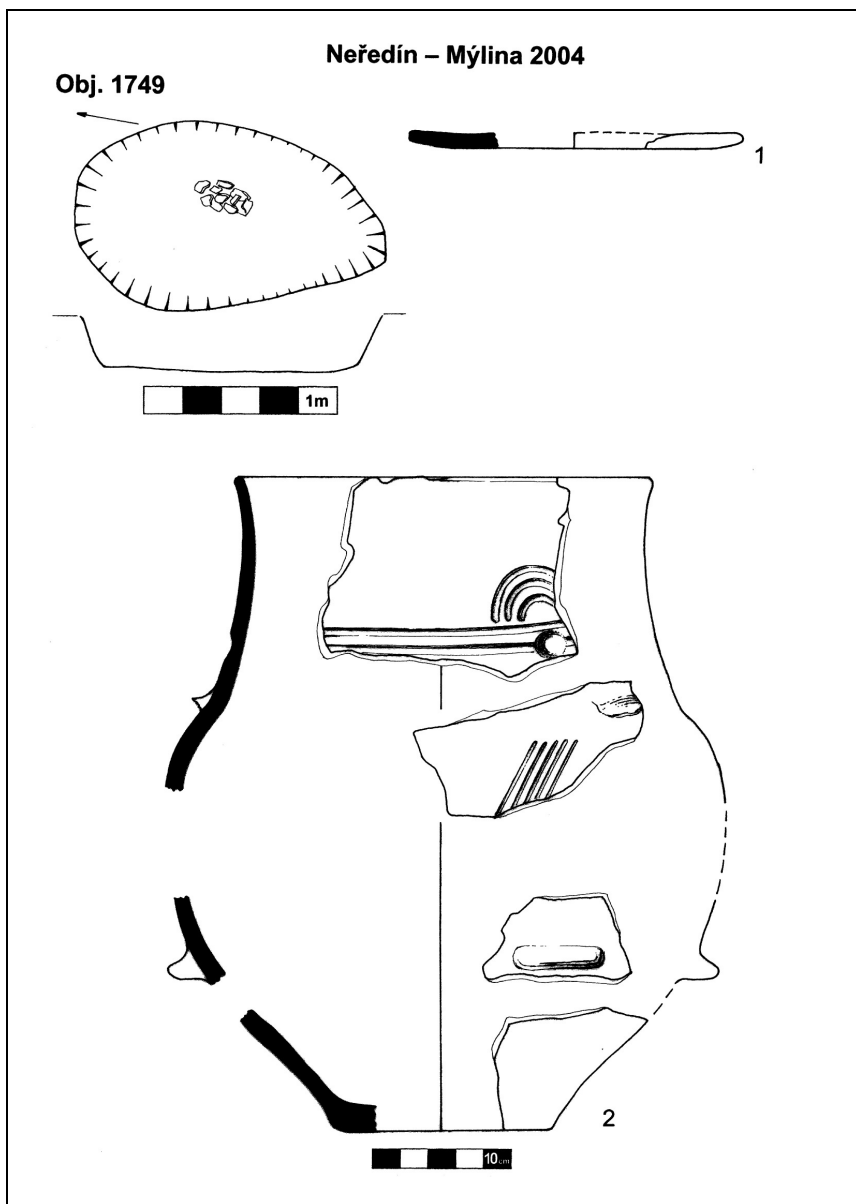

Obr. 2. Olomouc–Neředín – Mýlina. Vyznačení polohy na lokalitě prozkoumaných sídlištních objektů z pozdní doby bronzové (horní tečka – obj. 1749 a 1787; dolní tečka – objekty, včetně půdorysu domu, na parcele RD Hegr). Plán P. Grenar. Mapový podklad – ortofoto © Zeměměřičský úřad a mapa ZM ČR 1:10 000, kladový list 24–22–19.

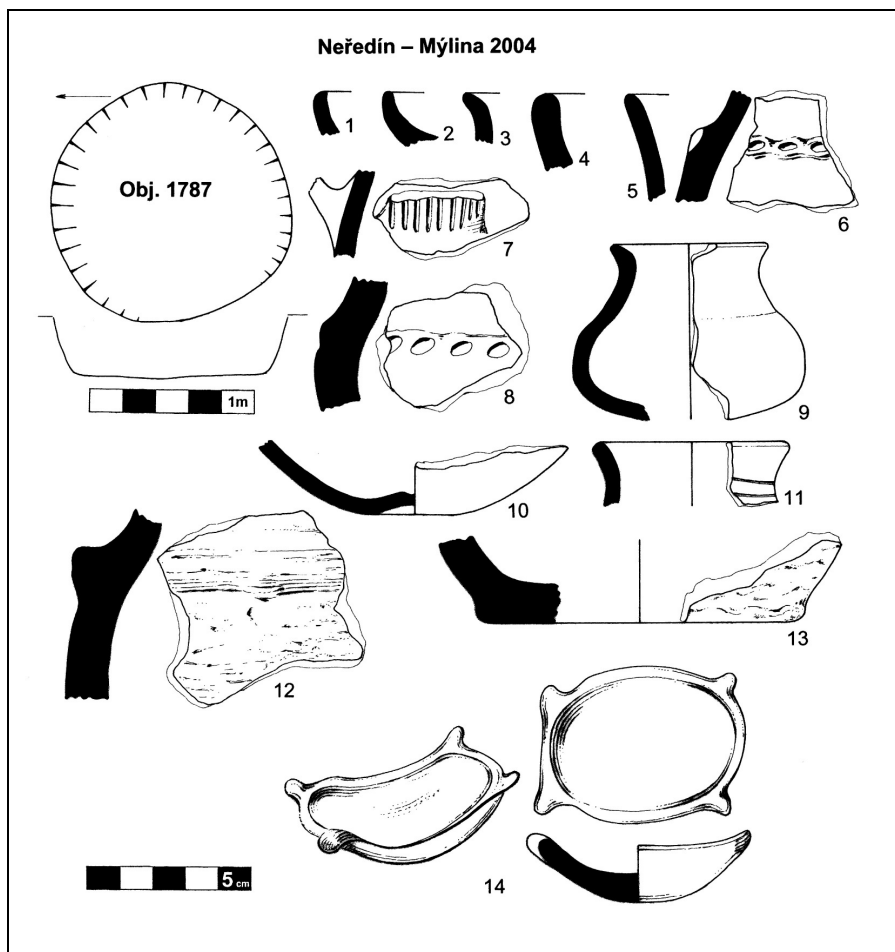

Obr. 3. Olomouc–Neředín – Mýlina. Plánek parcel pro stavbu 9 RD s vyznačením objektů z pozdní doby bronzové (zeleně).

Obr. 4. Olomouc–Neředín – Mýlina. Kresba objektu 1749 a výběr keramického materiálu z objektu. Kresba A. Pešková.

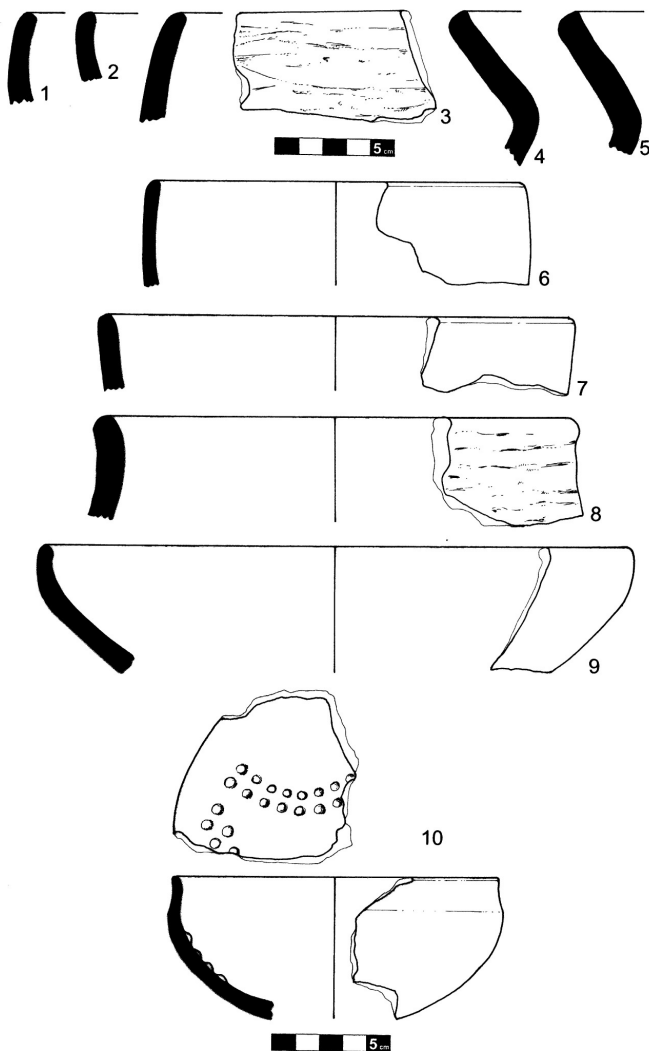
Neředín – Mýlina 2004

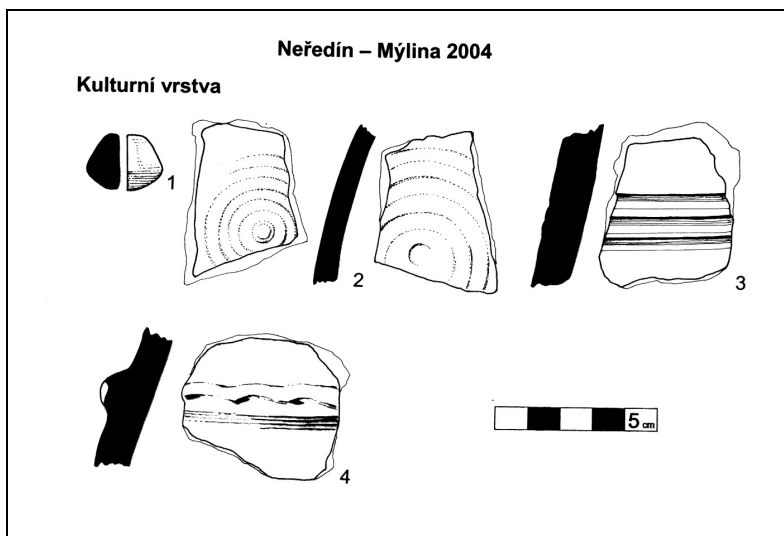
Obr. 5. Olomouc–Neředín – Mýlina. Kresba objektu 1787 a výběr keramického materiálu z objektu. Kresba A. Pešková.

Neředín – Mýlina 2004

Obj. 1787

Obr. 6. Olomouc–Neředín – Mýlina. Výběr keramického materiálu z objektu 1787. Kresba A. Pešková.

Obr. 7. Olomouc–Neředín – Mýlina. Výběr keramiky z pozdní doby bronzové z kulturní vrstvy nacházející se na lokalitě.

Foto 1. Olomouc–Neředín – Mýlina. Detail vrstvy mazanice a zlomků keramiky v objektu 1749.

Foto 2. Olomouc–Neředín – Mýlina. Keramická vanička, kultovní předmět, obj. 1787.